

Výsledky dotazníků k činnosti Iniciativy OA AKVŠ ČR a pořádání semináře Otevřené repozitáře

Zpracovala: Pavla Rygelová (Ústřední knihovna VŠB-TUO) 14. 4. 2020

Úvod

V lednu 2020 byly rozeslány prostřednictvím e-konferencí reditele-akvs@cesnet.cz a openaccess@mailman.muni.cz dva dotazníky, adresované na pracovníky, kteří se zabývají problematikou otevřeného přístupu a souvisejících agend ve svých institucích, a pracovníky, kteří se účastní semináře Otevřené repozitáře. Cílem dotazníků bylo získat zpětnou vazbu k více než desetileté činnosti Iniciativy otevřeného přístupu Asociace knihoven vysokých škol ČR (Iniciativa OA, IOA) a k pořádání jejího semináře Otevřené repozitáře (seminář OR).

V krátkosti lze konstatovat, že získané odpovědi nepředstavovaly nijak výrazné kritické hlasy, volající po zásadní změně činnosti IOA, spíše tomu bylo naopak. Z většiny odpovědí vyplývá, že respondenti jsou spokojeni s dosavadním způsobem činnosti Iniciativy OA, vyhovují jim zvolené komunikační kanály i frekvence pracovních schůzek. Zvolená témata se prakticky dotýkají jejich aktuálních potřeb a činností v jejich organizaci. Ze zpětné vazby k pořádání semináře OR lze vyčíst obecnou spokojenost respondentů s formou i obsahem semináře.

Přestože na základě zpětné vazby nevznikl žádný akutní tlak na změnu činnosti IOA a organizace semináře OR, byly výsledky dotazníků podrobně diskutovány interně v úzké pracovní skupině IOA na schůzce dne 20. 2. 2020 na Masarykově univerzitě a následně zohledněny v přípravě plánu činnosti Iniciativy OA v roce 2020. Staly se také významným podkladem pro nastavení fungování Iniciativy OA a předmětu její činnosti od roku 2021, ke všemu podrobněji viz zápis ze schůzky na webu AKVŠ ČR¹.

Zpětná vazba k činnosti Iniciativy otevřeného přístupu Asociace knihoven vysokých škol ČR

Respondenti

¹ <https://akvs.cz/komise-iniciativy/iniciativa-oa/zapisy-ze-schuzek/>

Dotazník vyplnilo a odeslalo **20 pracovníků vysokých škol**, kteří jsou nějakým způsobem aktivní ať už přímo v užší pracovní skupině Iniciativy OA, nebo se účastní pracovních schůzek celé Iniciativy OA

Komunikační kanály, frekvence a formát schůzek a soulad činnosti IOA s aktivitami v institucích

Nejvíce využívanými komunikačními kanály jsou e-konference openaccess@mailman.muni.cz, webové stránky Openaccess.cz² a webové stránky Iniciativy OA na webu AKVŠ ČR³. Následuje facebooková stránka Open access (OA) - CZ⁴. Twitterový účet není využíván respondenty aktivně. A jako komunikační kanál zmínil jeden respondent také samotné pracovní schůzky.

Frekvenci schůzek celé Iniciativy OA dvakrát ročně považuje většina respondentů za vyhovující, stejně tak i obsah a formát schůzek.

Z odpovědí na další otázku, zda se zaměření činnosti IOA shoduje s potřebami domovských institucí, vyplynulo, že obsahové zaměření IOA vyhovuje zcela 13 dotázaným a 6 respondentům částečně.

Současné cíle a zaměření činnosti IOA

Iniciativy OA deklaruje na webu AKVŠ své obsahové zaměření a cíle⁵. Respondenti měli zhodnotit, zda tyto cíle odpovídají jejich potřebám.

Konkrétně se jednalo o tyto aktivity:

- Propagace a informační podpora modelu a principů otevřeného přístupu
- Pořádání pracovních schůzek členů Iniciativy OA AKVŠ ČR
- Spojení problematiky otevřeného přístupu a etiky publikování (informační podpora boje proti predátorům a neetickým postupům ve vědeckém publikování)
- Udržování komunikačních kanálů: webové stránky, facebooková stránka a twitterový profil Iniciativy
- Zapojení do mezinárodních aktivit (SPARC Europe, DOAJ, OpenAIRE)
- Sledování vývoje modelu otevřeného přístupu doma i ve světě (vývoj trendu ke zlaté a/nebo zelené cestě otevřeného přístupu)
- Sledování problematiky zajišťování přístupu ke klíčovým EIZ v kontextu změn obchodních modelů vydavatelů

² <https://openaccess.cz/>

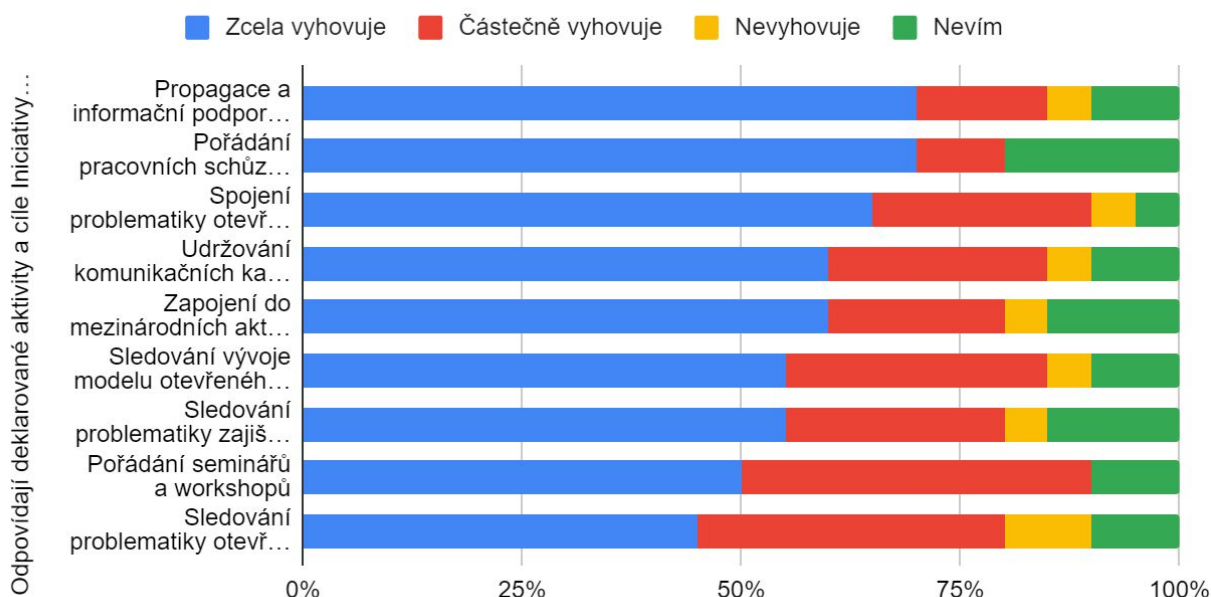
³ <https://akvs.cz/komise-iniciativy/iniciativa-oa/>

⁴ <https://www.facebook.com/openaccess.cz>

⁵ <https://akvs.cz/komise-iniciativy/iniciativa-oa/>

- Pořádání seminářů a workshopů
- Sledování problematiky otevřené vědy, otevřených výzkumných dat

Odpovídají deklarované aktivity a cíle Iniciativy potřebám Vaší instituce / Vaší práce?

Budoucí fungování Iniciativy OA

Další fungování Iniciativy OA rozhodli respondenti 50 na 50 v otázce **Má podle Vás Iniciativa otevřeného přístupu AKVŠ ČR nadále fungovat a rozvíjet své činnosti?**

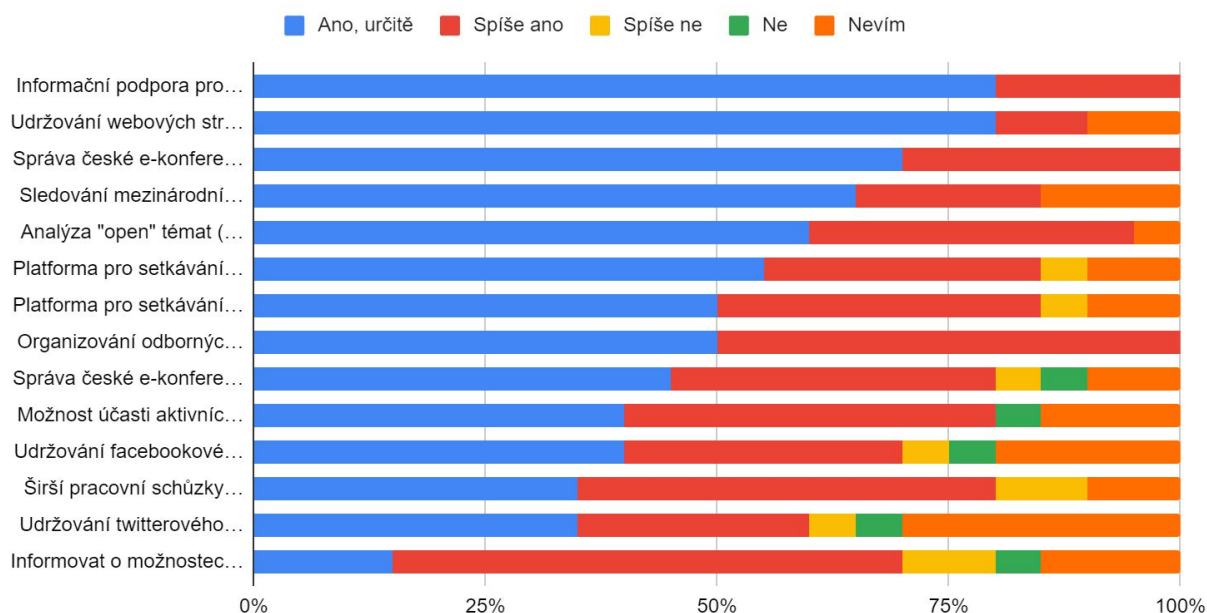
Deset odpovědí se přiklání k tomu, aby činnost IOA pokračovala beze změny, 10 respondentů odpovědělo kladně, ale činnost IOA by se měla upravit.

Které činnosti by Iniciativa otevřeného přístupu AKVŠ ČR měla do budoucna rozvíjet?

- Informační podpora pro řešení úkolů vyplývajících z Akčního plánu OA (<https://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=876326>)
- Udržování webových stránek openaccess.cz; vimkdepublikuji.cz; dspace.cz
- Správa české e-konference open access
- Sledování mezinárodních iniciativ open science a zapojení se do jejich aktivit (zejména SPARC Europe, LIBER, COAR)
- Analýza "open" témat (open data, open science) a aktivní osvěta odborné knihovnické komunity

- Platforma pro setkávání řešitelů projektů v rámci HR Award II. (příp. jiných větších projektů)
- Platforma pro setkávání za účelem výměny informací o implementaci institucionálních politik
- Organizování odborných seminářů/konferencí/workshopů/openconů/kulatých stolů
- Správa české e-konference dspace
- Možnost účasti aktivních členů IOA na mezinárodních konferencích
- Udržování facebookové stránky openaccess.cz
- Širší pracovní schůzky k dílčím aktivitám řešeným na členských institucích
- Udržování twitterového účtu openaccess.cz
- Informovat o možnostech odborných výjezdů do zahraničí

Které činnosti by Iniciativa otevřeného přístupu AKVŠ ČR měla do budoucna rozvíjet?

Jaká jiná témata a činnosti by měla Iniciativa otevřeného přístupu AKVŠ ČR do budoucna rozvíjet?

Činnost Iniciativy OA by se měla soustředit na:

- další cílové skupiny - studenti knihovnictví, mladé vědce, studenty univerzit,
- formu - tvorbu znalostní báze; pořádání seminářů, workshopů, kulatých stolů apod.; větší mírou na osvětu a PR; dosažení toho, aby se web openaccess.cz stal hlavním komunikačním kanálem o open science v ČR,
- model gold open access a témata: knihovna jako open vydavatel, transformace na gold OA z finančního hlediska; vyjednávání s vydavateli, obchodní modely vydavatelů,
- problematiku otevřených výzkumných dat a principu FAIR,

- otevřenou vědu jako celku,
- strategické otázky - plnění opatření Akčního plánu Národní strategie OA a spolupráci s CzechELib.

Aktivní práce v IOA

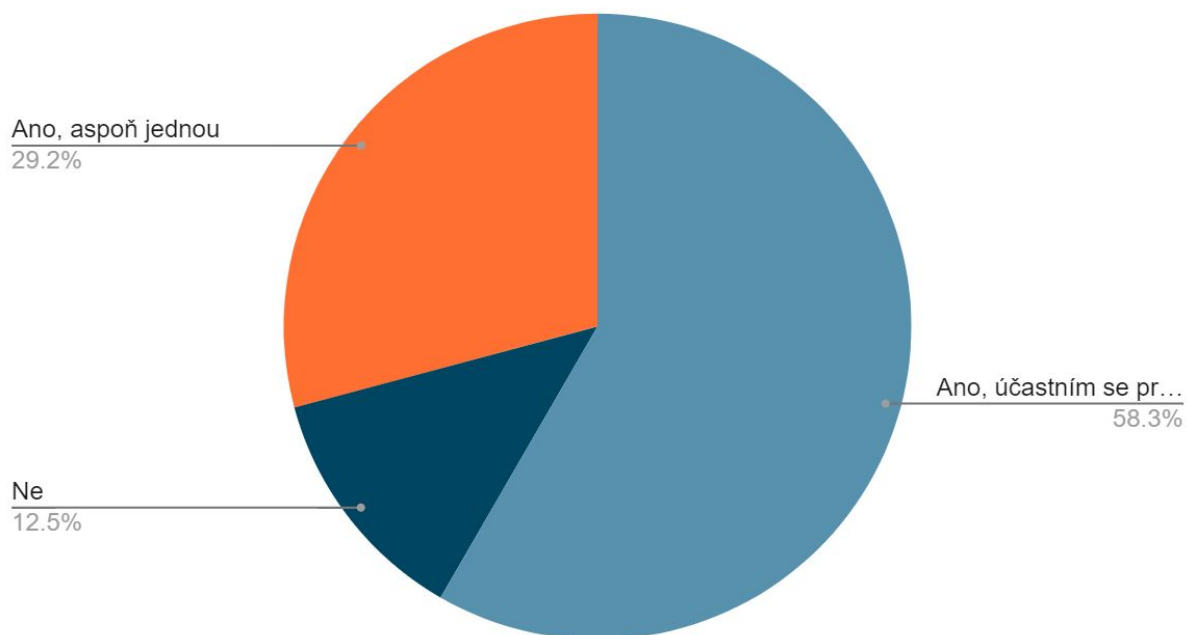
Na otázku dalšího zapojení do aktivit IOA odpověděli kladně zejména současní aktivní členové pracovní skupiny IOA, kteří chtějí ve své aktivitě dále pokračovat. Dalších 8 respondentů vyjádřilo ochotu zapojit se do práce IOA na konkrétní výzvu.

Shrnutí dotazníků k semináři Otevřené repozitáře

Respondenti

Na dotazník k organizaci semináře Otevřené repozitáře, který pořádá Asociace knihoven vysokých škol ČR, celkem **odpovědělo 24 respondentů** z 16 institucí převážně vysokých škol. Nejvíce odpovědi poskytli pracovníci Univerzity Karlovy, pouze tři odpovědi pocházely od respondentů mimo vysoké školy. Čtrnáct respondentů se účastní semináře OR pravidelně, 7 se zúčastnilo alespoň jednou, pouze 3 respondenti nebyli účastníky semináře OR ani jednou.

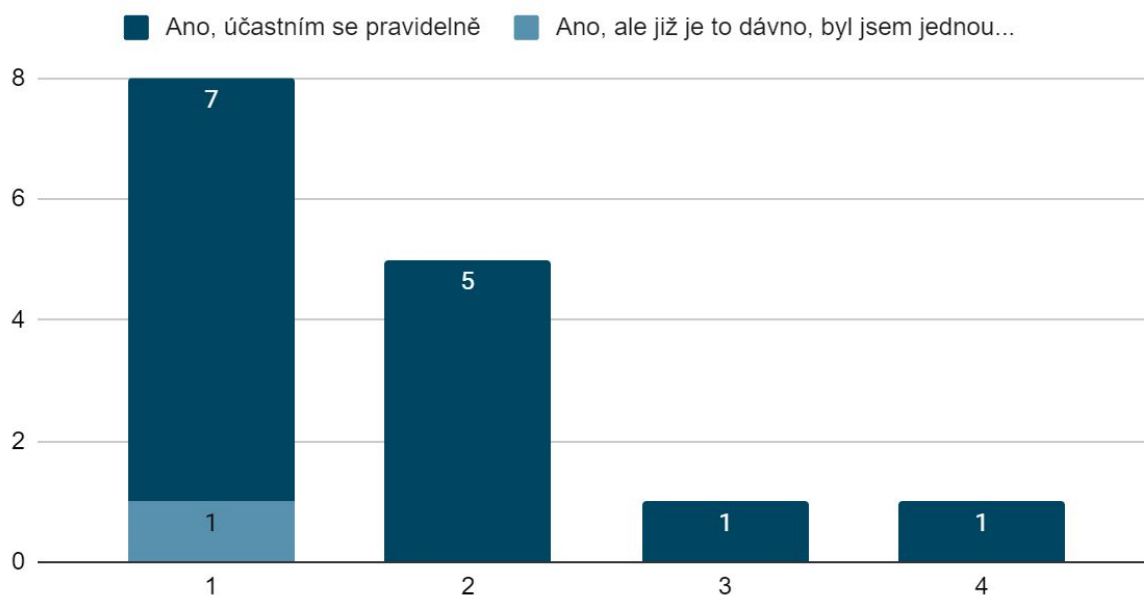
Účast respondentů na semináři OR

Formát a obsah dosavadních ročníků semináře OR

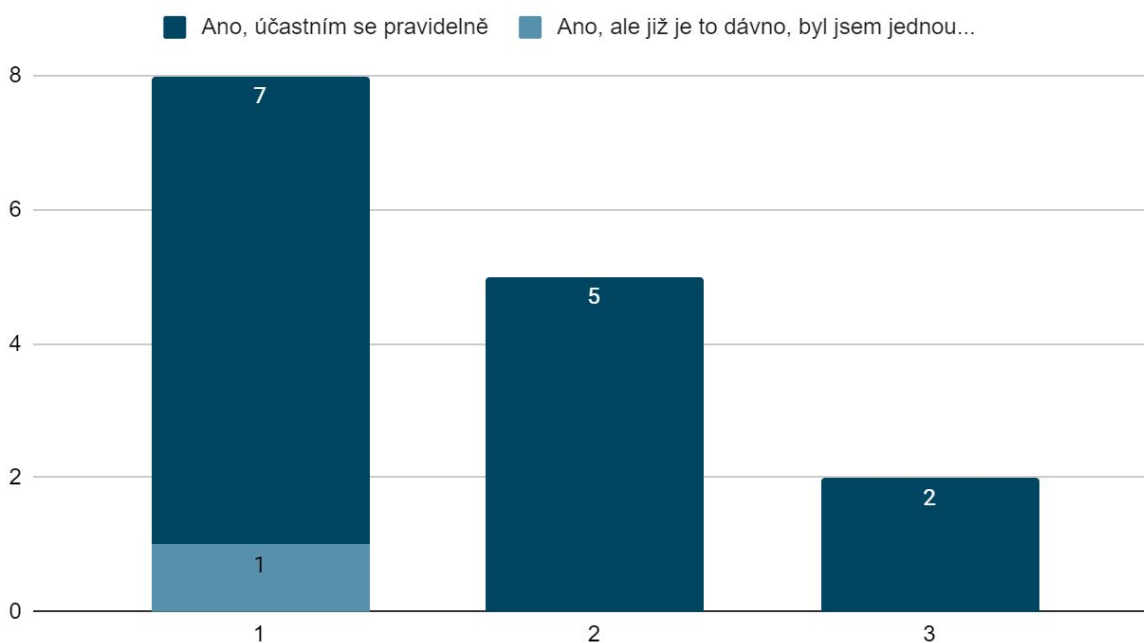
Respondenti z řad pravidelných účastníků semináře OR ve svých odpovědích vyjádřili převážně spokojenost s obsahovou náplní semináře OR i jeho formátem.

Spokojenost pravidelných účastníků s odborným programem OR

* Hodnoty na horizontální ose vyjadřují známku jako ve škole, čili od nejlepšího hodnocení k nejhoršímu.

Spokojenost pravidelných návštěvníků s formátem semináře OR

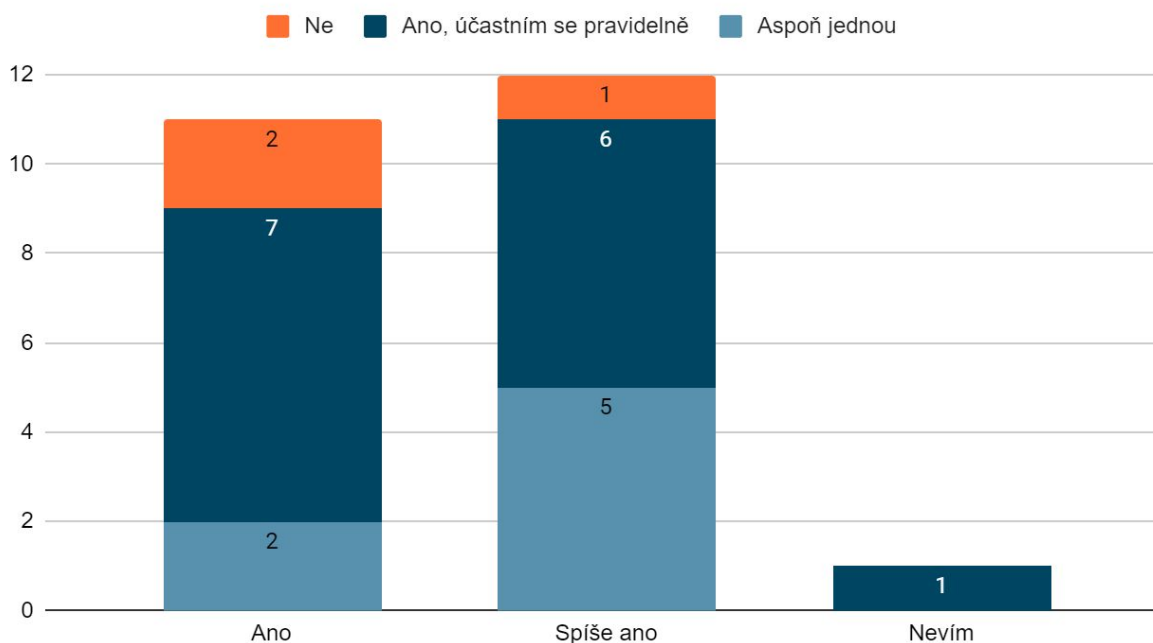

* Hodnoty na horizontální ose vyjadřují známku jako ve škole, čili od nejlepšího hodnocení k nejhoršímu.

Pohled účastníků na další pořádání semináře OR

Z odpovědí pravidelných účastníků i těch, kteří se účastnili semináře OR pouze jednou, vyplývá, že **převažuje zájem o další uskutečnění semináře OR**. 11 respondentů se jednoznačně vyslovilo pro pořádání semináře, 12 účastníků se přiklonilo k odpovědi “spíše ano”. Pouze jeden respondent a zároveň pravidelný účastník semináře OR si není dalším pořádáním jistý.

Pohled pravidelných účastníků na další konání semináře OR

Cílová skupina semináře OR

Respondenti se poměrně jednoznačně shodli na výběru cílových skupin, pro které by měl být seminář OR pořádán. Základní skupinu účastníků semináře by měli tvořit zaměstnanci akademických a vysokoškolských knihoven - na tom se shodli všichni respondenti, dále by měl být seminář pořádán pro správce repozitářů a ICT pracovníky a specialisty na open access a open data. Další preferovanou skupinou jsou manažeři výzkumných organizací, vědečtí a akademičtí pracovníci.

Kdo má být cílovým publikem semináře?	Počet odpovědí
Zaměstnanci VŠ / akademických knihoven	24
Správci repozitářů / ICT pracovníci	23
Open access / open data specialisté	22
Manažeři výzkumných organizací	12
Vědečtí a akademičtí pracovníci	10
Vydavatelé / redaktori vědeckých publikací	8
Ostatní THP univerzitní pracovníci	4
Zaměstnanci veřejné správy	3
Studenti	1
Zřizovatelé VŠ / akademických knihoven	1

Jaká témata by případný budoucí seminář měl představit?

Otázka témat, kterým by se měl budoucí seminář zabývat, přinesla pestrhou škálu odpovědí, z čehož lze usuzovat, že **obsahově se seminář OR ještě nevyčerpal** a že zmiňovaná témata, i když se třeba opakují, jsou pro respondenty stále aktuální a odpovídají potřebám českého akademického prostředí. Část odpovědí lze sdružit pod hlavičky **“příklady dobré praxe”** a **“metodická doporučení”**. Jde vidět také zájem zvláště respondentů s technickým zaměřením o témata pokrývající oblast budování repozitářové infrastruktury, infrastruktury pro otevřená výzkumná data. Stále živá je problematika tvorby a definování institucionálních politik open access, open data a šířeji i open science. Další významnou oblastí, která z odpovědí vystupuje, jsou otázky gold open access.

Jaká témata by případný budoucí seminář měl představit?	
Odpovědi	Typologie
Aktuální situace na úrovni ČR a realizace na jednotlivých institucích (univerzitách, akademických pracovištích)	příklady dobré praxe, metodická doporučení

Na naší uni je problém, že vedení zatím nevzalo problematiku OA a OS za svou, celkem úspěšně se brání našim snahám. Když o tom teď přemýšlím, tak by možná stálo za to takové rektory/prorektory pozvat jako přednášející, aby prezentovali postoj k OA/OS svůj a své instituce:-) A proč je takový, jaký je. Určitě nejsme jediná škola s takovým problémem.	angažovat vedení VO do programu
APC, výhody otevřeného publikování	gold OA
Právní otázky kolem celého publ. procesu (toho není nikdy dost). CzechELib OA	gold OA
Novinky na poli digitálních knihoven, udržitelnost repozitářového software a jeho efektivní správa, zkušenosti s provozem repozitářů - zejména pokud jde o jiné platformy než DSpace)	infrastruktura
Budování a rozvoj institucionálních politik budování repozitáře, workshopy zaměřené na praktické otázky budování repozitáře - budování autoritní báze pro repozitář / indexaci a práci s indexem, atp.	infrastruktura
Technologická témata - propojování dat, analýzy nad daty z repozitářů, propojování s vědeckými identifikátory atd.	infrastruktura
Licence Creative commons, povinnosti repozitářů směrem k OpenAIRE, příklady řešení repozitářů, analytické nástroje repozitářů, novinky	infrastruktura
Open Research Data, Horizon Europe a Open Access	open data
Open data, gold oa	open data
všechna témata open science	open science
Horizont Europe, Novinky v OA, Budoucnost OA, Jak to funguje jinde, ...	politika na evropské úrovni
Open Access legislativa a její naplňování ve výzkumných organizacích	politika, legislativa v ČR a ve VO
Fakt nevím, ať z toho není klasický pelmel všeho... - nabízí se 1. technická sekce (jako kdysi - s otazníkem), 2. politická sekce (CEL, Akční plán, transformační smlouvy), 3. knihovnická sekce (cokoli dalšího, co je zrovna potřeba - ORCID, RDM), popřípadě 4. (nebo 1b.) sekce repozitáře.	politika, vedení VO, infrastruktura

Především možnosti implementace OA do stávajícího systému, protože konkrétně naše instituce začíná "od nuly"; možnosti zapojení vědeckých a akademických pracovníků do systému; představení, jak se začínalo a jak to funguje jinde.	příklady dobré praxe, metodická doporučení
Novinky, příklady dobré praxe, metodická doporučení, právní aspekty apod.	příklady dobré praxe, metodická doporučení
Role knihovny a knihovníka v novém open/digitalizovaném světě; případovky úspěšné "open" praxe v zahraničí; zkušenosti s vyjednáváním publikačních výhod na institucionální (nikoliv národní) úrovni; zkušenosti s provozováním publikačního OA fondu	příklady dobré praxe, metodická doporučení
Za nejdůležitější považuji praktické informace z jiných zemí, jak se jim daří přechod na OA. Za velice důležité považuji i účast lidí z RVVI a podobně, takže je možné s nimi nastalé otázky a nejasnosti probrat osobně přímo na místě.	příklady dobré praxe, metodická doporučení
Aktuální novinky týkající se OA jednak v ČR včetně legislativy, nové zkušenosti nebo poznatky ze zahraničí, praktické zkušenosti s vedením repozitářů	příklady dobré praxe, metodická doporučení
Praktické zaměření - výměna dobré praxe mezi univerzitami, další odvětví otevřené vědy, příklady ze zahraničí (např. formou reportu někoho, kdo vyjel na stáž)	příklady dobré praxe, metodická doporučení
Systémy a služby podporující transformaci na gold - OA nástavba nad ERMS knihovních konsorcií (OA monitor - Německo, Unpaywall, Kopernio v WOS apod.); OA a hodnocení vědy, bibliometrie a OA; politika řízení výzkumných dat; certifikace datových repozitářů (Lindat/Clarín.cz); výsledky sběru APC pro CEL; výsledky dotazníku k repozitářům, až bude k dispozici; univerzitní (institucionální) portály výsledků VaV (UTB)	program OR

Formát přednášek

Volba respondentů ohledně formátu přednášek potvrzuje, že dosavadní praxe českých přednášek kombinovaná se zahraničními přednáškami poskytovanými vzdáleně účastníkům

semináře OR plně vyhovuje. Je také zájem o interaktivní formy - workshop, diskuzní sekce a o přednášky s osobní účastí zahraničních hostů.

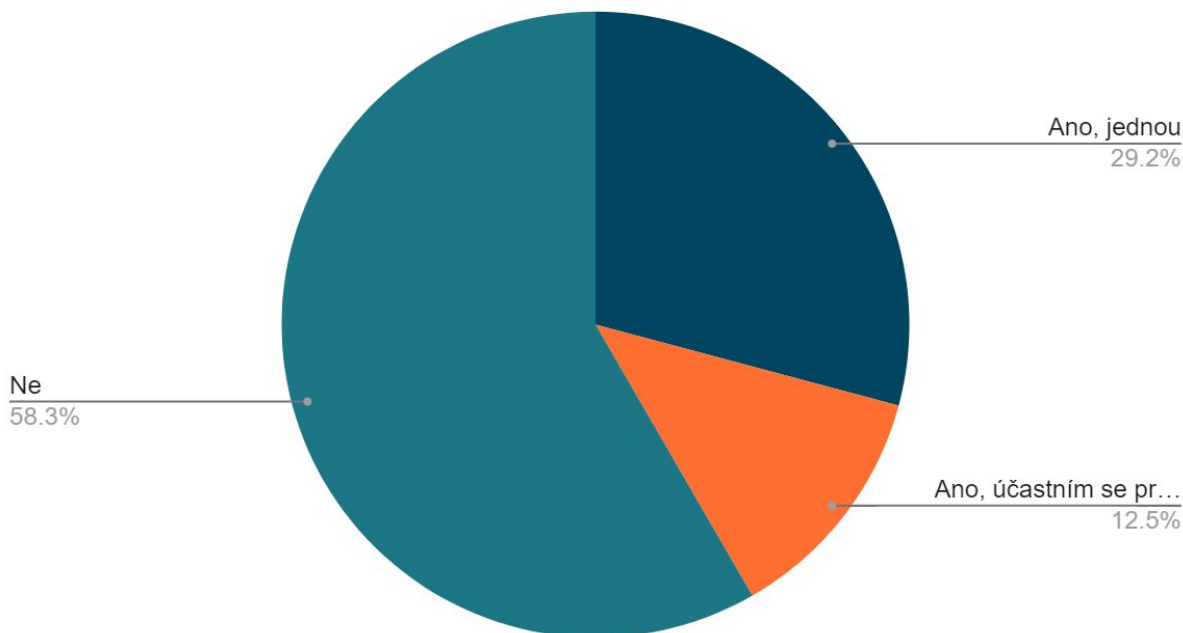
Formát přednášek	
Jaký formát by měl případný budoucí seminář zvolit?	Počet
České přednášky	22
Zahraniční přednášky (videokonferenčně)	18
Praktický workshop	13
Panelová diskuze	11
Zahraniční přednášky s osobní účastí přednášejícího	11
Diskuzní sekce	8
Poster session	4

Otázka spojování semináře Otevřené repozitáře a konference o šedé literatuře a repozitářích (konference NUŠL)

Účast na konferenci NUŠL

Většina respondentů dotazníku nejsou pravidelnými účastníky konference NUŠL - těmi jsou pouze tři, ostatních 7 respondentů se konference zúčastnilo pouze jednou a spíše v minulých letech. Deset respondentů se konference NUŠL nezúčastnilo nikdy.

Účast respondentů na konferenci NUŠL

Přínos spojení obou akcí

Otázka, zda by spojení obou akcí bylo přínosné, podle odpovědí respondentů nevyznívá jednoznačně. Devět respondentů se domnívá, že by spojení bylo přínosné, tři odpovědi byly záporné a dvanáct respondentů neví.

Na otevřenou otázku, v čem by viděli respondenti přínos spojení obou akcí, respondenti odpovídali různorodě a zdůrazňovali také okolnosti, které lze označit spíše jako nevýhody spojování.

Odpovědi, které zmiňovaly spíše nevýhody spojování obou akcí:

- Spíše zápor - bude méně prezentovaného obsahu. Přitom zejména Otevřené repozitáře si krácení a "osekávání" nezaslouží.
- Vidím spíše komplikace z hlediska organizačního, financování. Vzniklo by úplně něco nového, spíše konference a je otázka, zda by se neztratil hodně komunitní duch OR. Repre konferenci pro OA/OS si na sebe vezme KRECON.
- Nejsem si jistá, jestli by spojení nepřineslo větší administrativní zátěž
- Složitější organizace, roztržitost obsahu
- Pořád si myslím, že záběr NUŠLu je jiný. Společný průnik je v tématu repozitářů. V ostatních tématech ne. Pokud bychom měli sekci na repozitáře, pak se to teoreticky spojit dá. To by vypadalo jako celkem logické spojení, ale pro ně i pro nás je to jen malá část. My máme dost témat mimo repozitáře a v tuto chvíli pro nás repozitáře už nejsou

tak klíčové jako byly dřív (a asi jako možná budou v souvislosti s RDM), u nich je otázka, zda mají jiná nosná témata? Osobně nejsem pro spojování, posunulo by nás to někam, kam nechceme. Pokud má mít celá iniciativa OA význam, potřebovali bychom si vydobýt pozici v té politické rovině a tím směrem teď směřovat i otevřené repozitáře.

- Viz předchozí preference: líbilo by se mi, kdyby se Otevřené repozitáře víc věnovaly technologickým tématům a sloužily především zaměstnancům knihoven jako vzdělávací platforma v technologických dovednostech (zároveň vnímám jako zajímavé posilovat IT dovednosti v knihovnách), a NUŠL fungoval spíš jako diskusní fórum, kam lze pozvat zahraniční hvězdy oboru nebo řešit koncepci rozvoje OA.
- No že by se repozitáře nezrušily, bylo by to škoda.
- Obě akce oslovují podobnou skupinu účastníků, to je přínos pro spojení. Myslím, ale, že by spojení nebylo dobré, protože Open Access v kombinaci s repozitáři už je tematicky něco navíc a má to myslím větší přínos ponechat samostatně. Pokud je problém v tématech, viděla bych Otevřené repozitáře v jiné formě než konference, např. jako diskusní skupinu. Po skončení projektů se zase můžeme vrátit k původnímu schématu nebo se dohodnout podle situace, kterou budeme muset řešit v rámci Akčního plánu.

Mezi výhodami spojení obou akcí bylo zmiňováno:

- společná cílová skupina,
- překryt témat,
- úspora času účastníka,
- usnadnění organizace.

V čem vidíte přínos (případně zápor) ve spojení obou akcí?		
Odpověď	Výhoda 1	Výhoda 2
Částečný překryv cílové skupiny i témat; možnost oslovit s "open" tématy i komunitu, která není čistě knihovnická; spojení sil co do organizace	překryv cílové skupiny	organizační výhody
Čím dál více pracovních povinností neumožňuje účastnit se všech akcí. Spojením by se ušetřila jedna služební cesta. Navíc by bylo fajn, že by se mohli potkat lidé, kteří by se jinak třeba nepotkali. Nejsme nijak velká komunita, tak proč se ještě tříštit?	překryv cílové skupiny	ušetření času účastníka
lepší využití finančních prostředků, více lidí k organizaci, témata se někdy překrývala, takto by k tomu nedocházelo, pokrytí více témat, možnost střídat místo konání mezi Čechy a Moravu	společná témata	organizační výhody

Netřídily by se síly, témata se stejně protínají. Podobně komise IVIG už zahájila přípravy na "spojení" semináře IVIG a brněnského NASIVu.	společná témata	organizační výhody
Téma se sobě vcelku dotýká, je možné získat více informací na jednom místě v jeden čas	společná témata	
rozšíření tématu	společná témata	
možná by to nemuselo být od věci - nějaký průnik tam je, lépe by se nakrmil program a lidem by to ušetřilo čas jezdit na dvě akce, což je dneska, kdy se svět zbláznil a čas nemá nikdo na nic, zcela klíčové	společná témata	ušetření času účastníka
ČR je příliš malé na několik větších konferencí o OA a souvisejících tématech. Za mě by se mi nejvíc líbil Opencon Czech Republic, který by spojil: Otevřené repozitáře, NUŠL, Krecon. Případně by se dalo vymyslet něco dohromady s OpenAlt ještě.	společná témata	organizační výhody
Z NUŠLu mě zajímá jenom právo, kvůli kterému tam chodím, kdyby se to spojilo, ušetřila bych den času :-D		ušetření času účastníka

Co by mělo být z jednotlivých akcí zachováno?

V otázce, co by mělo zachováno ze semináře OR a konference NUŠL, pokud by došlo k jejich spojení, bylo zmiňováno

- u semináře OR:
 - komunitní ráz akce,
 - důraz na praktičnost,
- u konference NUŠL
 - místo konání,
 - fyzická přítomnost zahraničních přednášejících.

Podněty, komentáře, doporučení k pořádání semináře OR

V další volné otázce, která se zajímala o celkový názor respondentů na pořádání semináře OR, zaznívaly spíše pozitivní reakce respondentů na seminář, vyzdvihovaly jeho užitečnost a praktičnost. Jedna analytická odpověď popsala aktuální situaci, kdy se nevyčerpala ani tak témata, jako se spíše ztrácí chuť do organizace akcí tohoto typu za situace, kdy knihovny svou

připraveností na změnu celé koncepce vědecké komunikace předbíhají poptávku ze strany českého vědeckého prostředí. Je doporučováno seminář OR zaměřit na informační technologie, které rozvíjejí funkce repozitářů, a seminář OR nerušit.

Závěr a poděkování

Odpovědi z obou dotazníků jsou zpracovány do podrobnějšího přehledu v souborech Google, viz [Výsledky dotazníku k činnosti Iniciativy OA AKVŠ ČR](#) a [Výsledky dotazníku k semináři otevřené repozitáře](#).

Členové pracovní skupiny Iniciativy OA AKVŠ ČR děkují všem respondentům za poskytnuté odpovědi v obou dotaznících.